

דברי תורה לפרשת ואתחנן

מאת ד"ר איילת סיידלר

ואתחנן אל ה' בעת ההיא.

ספר דברים מכיל את נאומו הגדול של משה הנמשך מראשון לחודש שבט ועד למותו של משה המתרחש על פי חז"ל בז' אדר. הניסיון להבין את מבנה הנאום ולזהות את חלקיו אינו קל. הקושי העיקרי מצוי בפרקים הראשונים בנאום, פרקים א-א", הנעים קדימה ואחורה בזמן ובקריאה ראשונה גם יוצרים את הרושם שהנושאים הנידונים בהם חוזרים על עצמם. (החל מפרק י"ב פותח משה את חלק המצוות בנאום הנמשך עד לפרק כ"ו). למרות הקושי לחלק את הנאום נדמה שניתן לראות בפרקים א-ג יחידה אחת המתייחסת לעבר. היא פותחת בעבר הרחוק - היציאה מחורב, ומסתיימת בעבר הקרוב - כיבושי עבר הירדן המזרחי. פרק ד בפרשתנו נראה כמו פתיחת יחידה חדשה בנאום המתייחסת לעתיד. ביחידה זו פונה משה לישראל ומדבר על החוקים והמשפטים אותם צווה ה' לקיים בארץ אליה הם עתידים להיכנס: "ועתה ישראל שמע אל החקים ואל המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות..." (ד,א).

בין סיכום ההתייחסות לעבר לבין תחילת המבט לעתיד מספר משה על תחינתו לה' להיכנס לארץ. הקב"ה לא נענה לבקשת משה ובטרם מצטט משה את סירובו של ה' הוא מקדים ומבאר את הסיבה לסירוב: "ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי" (ג, כו). בפסוק זה חוזר משה על טענה שכבר הושמעה בפיו בפרק א בצמוד לתיאור עונשם של המרגלים: "גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שמה... יהושע בן נון הוא יבוא שמה" (פסוק לז).

והרי משה נענש בחטאו ומדוע הוא מאשים את ישראל בעונשו?

המדרש בבראשית רבה מבאר עניין זה באופן הבא:

אמר לו הקב"ה למשה: באיזה פנים אתה מבקש ליכנס לארץ? משל לרועה שיצא לרעות צאנו של מלך ונשבית הצאן. ביקש הרועה ליכנס לפלטרין של מלך. אמר לו המלך: אם אתה נכנס עכשיו, מה יאמרו הבריות שאתה השבית הצאן. אף כאן אמר לו הקב"ה למשה: שבחך הוא שהוצאת ששים ריבוא וקברתם במדבר ואתה מכניס דור אחר...? אלא תהא בצדם ותבוא עימהם (במדבר רבה [וילנא] יט יג)

מן הדברים עולה שגורלו של המנהיג הוא כגורל העם אותו הוא מנהיג. לא יעלה על הדעת שהדור יוותר מאחור בשל חטאו בעוד המנהיג ממשיך הלאה. העם ומנהיגו קשורים קשר בל ינתק זה מזה. כך, תחינתו של משה, המוצבת בתפר שבין העבר לעתיד, מהווה סיפור החותם את סיפורי העבר של דור המדבר. תורתו של משה תכנס לארץ ותלווה את עם ה' לנצח נצחים אולם המנהיג משה יוותר מאחור – עם הדור אותו הנהיג.